

“TUNA ÜSTÜNDEKİ SES”

[BİRİNCİ VERSİYON]*

Mustafa Kemal Atatürk
İsmail Habib Sevük

*Tuna'dan döneli bizim ordular
Akmıyor yerinde duruyor sular!*

K. Kâmi

■ Bembeyaz bir Macar vapurunun içinde, saatlerdir, Tuna'nın üstündeyiz. PLEVNE'nin iskelesinden RUŞÇUK'a doğru akıyoruz. Koca nehir, ünlü ve anlı nehir; bu yalnız bir nehir değil gözlere nurunu, kulaklara sesini, kalplere füsünü veren uzun, kıvrak, kehkeşanlı bir şiir.

Her parçasında bile ayrı bir mana olan bu zengin manzaralı şiiirde gözlerim en çok iki şeye takılıp kaldı: Biri ufka yaslanan güneşin Tuna'ya serptiği tel tel ziya demetleri; diğeri içlerine şimşek kamaştırcılığı sinmiş pırıl pırıl girdaplar. Ziya demetleri fosforla dolu bir başın altın saçları gibi ve girdaplar da nazarları kendine çeken keskin ve mavi gözleri andırıyor.

Tuna altın çizgili ziya demetlerini ince ve uzun kavisli harelerle tarayarak hülyaya dalmış gibi. Mavi bakışlı su girdapları da nazarlarını göklerin sonsuzluğuna dikmiş derinden derine düşünüyorlar gibi. Ben de düşünen suya dalarak düşünüyorum:

Bu koca nehir bizim üç asırlık çıkışımızla üç asırlık inişimizin canlı bir destanı idi. Biz üç asır, onun membalarını bulmak ister gibi, onun kıyılarından Avrupa ortalarına kadar yükselmiş; sonra da üç asır, dümensiz ve yelkensisiz tekneler gibi, parçalana parçalana, onun kıyılarından Balkanların berisine kadar yuvarlanıp inmiştik. Tuna bütün bir saltanat tarihini ezber biliyor. Sular bu bilgilerini anlatmak için kabarıyor gibiydi.

Büyük nehirler yataklarını en çok sevmiş mahlûklardır; sular kabarıp kalkmadı, fakat nasıl oldu bilmem, deminden beri gözlerimin

* Yazının imlasına bazı zorunlu hâller haricinde müdahale edilmemiştir..

takılıp kaldığı o iki varlık suların sathından ayrıldı. Altın çizgili ziya demetleri canlanarak ve yükselerek Tuna semasının buharlı menekşesinde rüzgâra tutulmuş sarışın saçlar hâlinde dalgalanıyor. Mavi şimşekli girdaplar da, semadaki altın ışıltılı saçların altında bir çift göz gibi mekân tuttu. Artık Tuna semasının sisli şeffaflığı arasından ziyalarla örülmüş bir hayal, şahıslanmış bir çehre canlılığıyla görünmektedir: Bir insan yüzü gibi çizgileri belli, fakat bir sema gibi hudutları belirsiz: Çift bir göz gibi bakışı belli, fakat güneşe bakar gibi bakılması imkânsız.

Hayal konuşmaya başladı: Fakat bu söz nazım değil, nesir değil; hece değil, aruz değil; bu söz kelimelere bürünmüş görüldüğü hâlde kelimeler sözü taşıyamıyor. Bizler ki kelime içine ya manayı, ya manasızlığı koruz. Hâlbuki o, ya kelime üstünde manayı, ya mananın üstünde kelimeyi bırakıyor. Ruh ve mana şeffaftır; fakat aydınlık suyun kalınlaşınca dibi görülmez. Mananın kesafeti altında kelime kayboluyor... Yahut toprak altında su gibi kelime mananın üstündedir. Kalın şeffaflığı geçip alttaki manayı nasıl bulmalı? Vahilerdeki iphamın sırrını anladım!

Hayalin ilk sözleri, benim deminki düşüncelerime karşı, bir itap gibi başladı:

*Gafil, hangi üç asır, hangi on asır?
Tuna ezelden Türk diyarıdır.
Bilinen tarihler bilemez bunu.
Söylenmemiş asıl tarih söyleyecek asıl işi.
Kalkıyor örtüler, örtülen doğacak.
Dinleyin sesini doğan tarihin:
Aydınlıkta karaltı, karaltıda şafak
Yalan tarihi gömüp doğru tarihe gidin!*

Kulağımda ayrı bir işitiş, kafamda başka bir genişleyiş. Dimağımın içinde ufuklar ufukları koşturuyor. Var olan tarih devrilmektedir, tarih olmayan varlık tarihleniyor. Bu, ses değil, lav hâlinde yeni bir hakikatin şahlanması. Bilmediğim asıl tarihi, İsa'nın nefesi gibi, gömülü toprağından dirilterek; bildiğim asılsız tarihi, ölümün nefesi gibi, toprağına gömerek; eski sandığımızı yeni yapan, yeni sandığımızı eskiten bambaşka bir ses. Örtülü eski doğruyu ayaktaki şöhretli yalanın kafasına çarparak, ayaktaki yalanı ayaklanan doğruya secde ettirerek hâli maziye, maziye atıye atan, zamanları yekdiğerinde çalkalayan ses:

*Nehirlerdir Türk'ün şaşmaz yol mühendisleri,
Her nehir Türk'ü bilir ve Türk bilir her nehri.
Tuna'nın da kıyısından gitti eski Türk,
Geçti eski Türk Tuna'yı da yarararak
Kaç defa, hangi defa? Sormayınız nafile,
Bilemez tarih bile.
Tarih çocuk, tarih güdük, tarih küçük;
Sökün büyük, pek büyük.
Sayılmaz, sayılamaz bu sökün:
O kadar çok Tuna'dan geçtiği günler Türk'ün!*

Tuna buharlarının sisli bulutları üstünde ışıldayan hayalin arkasında birdenbire sonsuz bir ufuk açıldı: Sayısız akınların sonu gelmez akışlarını görüyorum. Giden eski zaman, duran bugünkü mekânın yanındadır. Baktım: Batıdan doğuya akan Tuna'nın iki kıyısında doğudan batıya doğru iki tane insan nehri akıyor. Nehirler insan gibidir, bu canlılar da nehir gibi. Nehir, sayısız katrelerin birliği, bu sayısız milyonlar da bir gibi. Hem 'bir'den milyonlar çıkmış, hem milyonlardan 'bir' çıkıyor. Hep o ses, Tuna'nın üstünde Tuna'yı anlatan ses:

*Tuna'nın yalnız üst ve alt elleri değil,
Tuna'nın kendi üstü ve altı da bil
Dipdiri ve ölmez bir Türk vatanıdır.
Tuna'nın üstünü yaptı vatan Türk.
Yatarak, akarak, yarararak geçti.
Tuna'nın altını kabristan yaptı,
Tuna'ya ruh oldu dipte yatan Türk.
Tuna sisten ve güneşten yorganı,
Topraktan ve çakıldan yatağıyla
Akıyor 'ben Türk'e vatanım' diye.
Derindir görünmez Tuna'nın dibi
Türk coşkun Tuna gibi, Tuna coşkun Türk gibi.*

Sisler üstündeki hayal silkindi. Ben ki kendimi akıntıya uyararak, vapurun peranesiyle batıdan doğuya doğru gidiyor sanıyordum. Hayal beni kaptı. Birden Tuna'nın yatağına doğru götürmeye başladı. Baş döndürücü bir hız. Bir anda tarihin ilk zamanına, bir anda mekânın ilk coğrafyasına uçuyordum. Tarihle coğrafya, zamanla mekânın bu iki ilmi, ilmin iki kanadı gibi beni kucakladı. Tuna'nın çıktığı yerleri görüyoruz. Hayal, bir eliyle eski tarihin koynundaki coğrafyayı gösteriyor; diğer eliyle yeni coğrafyanın altındaki eski tarihi aydınlatıyor. Sesi daha gür ve daha esrarlı:

*Tuna yalnız vatan değil, yeni vatanlara
Türk'ü götüren eski bir yoldur Tuna.
Âdem ilk adamdır,
Âdem ilk yaratıcı
'Yaradan' dediğimiz yaratan adamdı.
İnsanlar tazelenir, mekânlar ihtiyarlar,
Nesiller kaynaşıyor, coğrafya çöküyor
Bırakılan yer göçtü,
Bırakana göç düştü.
Adamlar 'Haydin!' dedi,
Alpler 'Hoş geldin!' dedi!*

Tuna'nın çıktığı Alpler ve yarı Asya'dan çıkan en eski milletin bu dağlara çıkarıldığı ad. Dağlar, toprağın bulutlara fıskırmış kahramanı, o millet kahramanlığın beşikleşmiş toprağı. Bu dağa bu isim, o toprağın o milletinden geldi. Orada kahramana Alp demişti, burada dağa kahraman dedi. Oranın Alp'i buranın

alpındadır. Bir esatir ilahı gibi, bulutlar üzerinden Alpler'e bakan hayal, büyük topların uzak akisleri gibi derinden ve heybetli haykırıyor:

*Gelenler adamdı, buldukları insandır.
İnsan yalnız tanrının yarattığı mahlûk.
İnsan mahlûktan, adam insandan çıktı.
Tanrının insanı yer ve içer,
İnsanın adamı düşünür, yaratır,
Bu insanları adam yapan o adamlardı,
Ne yazık sonradan silindi adı.
Unuttular adamın adını unuttular.
Unutuldu insandan adam yaratan,
İnsanları mahlûkluktan fırlatıp atan.
Unuttular adam edenin adını unuttular.*

Unuttular. Adam olanlar adam edenler, yetişenler yetiştirenler, bulunanlar gelenler, kaynaşanlar kaynatanlar hep unuttular. Dinç köpüklü hafızalar git-tikçe ufalanan dalgalar gibi eriye eriye unuttu.

Kâğıtlar unuttu, tarihin yaprakları unuttu.

Doğu batıya gelmiş, batı da doğu olmuştu.

Batı doğuyu, doğu batıyı unuttu. Doğan mağrur, doğuran perişan. Batıda mah-lûk asıl tanrısından habersiz, doğuda tanrı asıl mahlûklarından gafil. Yarattı-lanlar hakikati bilsin; asıl imana erecekler, yaratan yarattıklarını bilsin asıl kudretini görecek. Şimşek bakışlı hayalin sesi büsbütün heybetleşti:

*Asya'nın ortasında Oğuz oğulları,
Avrupa'nın Alplerinde Oğuz torunları
Doğudan çıkan biz, batıda da gene biz,
Nerde olsa, ne olsa kendimizi biliriz.
Hep insanlar kendilerini bilseler
Bilinir o zaman ki hep biriz.
Türk sadece bir milletin adı değil
Türk bütün adamların birliğidir.
Ey birbirine diş bileyen yığınlar,
Ey yığın yığın insan gafletleri,
Yırtılsın gözlerdeki gafletten perde,
Dünya o zaman görecek hakikat nerde, hakikat nerede?*

Gecenin karanlığı Tuna üstüne bükülü bir kanat gibi çöktü. Bulduğum va-purun içinde, görülmez bir kanattan düşmüş gibi uyandım. Gaza görmüş Plev-ne'nin iskelesinden ayrılırken sadece bir ferttim. Çok maceralar geçirmiş Türk Rusçuk'a yanaşırken içim milyonlarla dolmuş bir kalabalığım. Beş altı saatlik bir yolculuğun bir ucunda alelâde bir insan öteki ucunda kabukları yırtmış bir adam. Vapura binerken birdim, inerken hepim. Ruhum o kadar dolu ki gövdem ruhumu taşıyamıyor. Kafamda bütün ayrılıkların yere döküldüğünü

bilmekten ve bu bilginin bir gün tek bir bayrak gibi taşınacağına inanmaktan gelen bir zevk.

Rusçuk kıyılarında ruhum kanatlı gibi ve ayaklarım yerden ayrılmış gibi yürürken kafamın ve kalbimin içi hâlâ, uzak dağlara düşmüş yıldırımların matlaşmış uğultuları gibi yüksekte inen sesin son sözleriyle doluydu:

*Ey yığın yığın insan gafletleri,
Yırtılsın gözlerdeki gafletten perde,
Dünya o zaman görecek hakikat nerde, hakikat nerede?*

(“Tuna Üstündeki Ses”, *Anayurt*, 16 İkinci Teşrin 1933, S 4, s. 6.)